

Drobné zkušenosti z války.

Ponenáhlu nám odcházejí starší účastníci světové války a s nimi mizejí i osobní zkušenosti, získané jimi ve velkých bitvách národů. Jejich místa přecházejí postupně do rukou mladé poválečné generace, která nezakusila na svých bedrech tíhu války a nesnadnost okamžitého řešení různých problémů, jež válka a boj neustále s sebou přinášejí.

Tato mladá generace, jsouc si vědoma své odpovědnosti, s dychtivostí naslouchá vyprávění válečných vzpomínek účastníků bitev a hledá v nich pokyny pro vlastní počínání, kdyby i ji osud postavil na pole bitevní.

Redakce „Dělostřeleckých rozhledů“ chce vyjít vstříc této mladé generaci, a proto prosí účastníky války, aby vzpomínali na různé příběhy, které za války zažili, aby se o tyto vzpomínky dělili s naší obcí čtenářskou buď samostatnými, obsažnějšími a vědecky zpracovanými studiemi, nebo drobnějšími črtami, pro které dnes otvírá rubriku „Drobné zkušenosti z války“. Jistě i zcela drobná, živá vzpomínka, která by jinak zapadla bez užitku, vybaví u mnohých našich čtenářů více myšlenek, než sebe krásnější teoretické úvahy, jimž chybí životní dech praxe. Jistě bude vítáno i přiznání k chybám, kterých se autor za války dopustil, neboť „chybami se člověk učí“; tato přiznání mohou býti označena i značkou, místo jménem autora, který by z různých důvodů chtěl zůstat nepoznán.

Věříme pevně v užitečnost této rubriky, a proto již předem děkujeme jménem čtenářů všem, kteří svými vzpomínkami obohatí obsah „Dělostřeleckých rozhledů“, jejichž rozkvět leží nám na srdci stejně jako všem poctivým dělostřelcům.

Redakce.

Podplukovník Frant. Bašný:

Doprava polního dělostřelectva v zimě.

Již před válkou připravovala se rak.-uherská armáda na zimní tažení. V r. 1913 dostal pluk, kde jsem sloužil, pro všechna děla sanice (Schlittenkufen) a v zimě jsme zkoušeli s nimi u baterie dopravu děl. Při pochodu na silnici, kde byl sněh ujezděn, se ukázalo, že lafeta klouzá na okraj silnice. Nastalo boční tření, což působilo koním značnou námahu. V terénu pak se sanice, jež nebyly dostatečně široké, zaryly do sněhu až na zem a doprava byla třením tak ztížena, že koně velmi těžko táhli. Byli jsme všichni přesvědčeni, že tento druh sanic nevyhovuje. Za mobilisace r. 1914 jsme nechali sanice u náhradní baterie a o jejich osudu jsem již nikdy neslyšel.

V prosinci 1914 byl můj pluk přesunut do Karpat, do Dukelského průsmyku. U pluku byl I. oddíl vyzbrojen polním kanonem vz. 5/8, kdežto II. oddíl měl polní kanon vz. 5.

Během tehdejších operací ustoupili jsme do údolí Laborce (speciální mapa 4268, Medzi Lorbore-Lisko).

Pluk dostal rozkaz zaujmouti palebné postavení v prostoru koty 728 Pojana. Povětrnostní poměry byly nepříznivé, asi $\frac{3}{4}$ až 1 m sněhu, pak velké závěje a značná zima.

Provedli jsme s velitelem pluku průzkum, při kterém jsme se přesvědčili, že nelze s děly za onoho stavu sněhu vyjetí na tyto výšiny. Dostal proto jen I. oddíl, mající rozložitelná děla, rozkaz k zaujetí palebného postavení v tomto prostoru. Na rekvirované saně byly naloženy rozložené dělové součástky i se střelivem a dvousprežné dopraveny bez větších obtíží do určeného prostoru.

Se svou baterií jsem zůstal v záloze. Abych úplně nezahálel, dostal jsem rozkaz zrekvírovati v oblasti divise co největší počet saní, upravit je pro dopravu střeliva a proviantu a podle potřeby je dodávati bateriím I. oddílu.

Když počátkem ledna 1915 nastala značnější činnost protivníka, dostal jsem rozkaz obsaditi palební postavení na kotě 564 Kičera. Nastoupil jsem pochod jen s děly, zanechav muniční vozy ve vesnici. Dopravu střeliva chtěl jsem provést na saních. Relativní výškový rozdíl od silnice až do palebního postavení na vzdálenost 1500 m byl 183 m. Cesta vedla po hřebenu a byla chodci vyšlapána. Prvních 500 m se jelo celkem dobře, ale pak nastalo větší stoupání, kde koně dělo již neutáhli. Nechal jsem proto vypřáhnouti z kolesny a važiště připevniti přímo na chobotové oko lafety. Lafetu pak koně s jistou námahou vytáhli. Stalo se však na ostrém hřbetě, že nám lafeta sklouzla a převrhla se. Tomu se opět pomohlo tím, že obsluha zavěsila lana na nápravové taháky a tak lafetu podle potřeby zadržovala. Jen ještě chobot byl příliš labilní a na místech stoupání, kde čára tahu byla lomena a koně nebyli v plném tahu, se ostruha zaryla do země. Abych ulehčil potahu a obsluze, dal jsem řemeslníky baterie upravit saně, na kterých spočíval chobot. Když jsem zjistil, že tato improvisace úplně vyhovuje, dal jsem upravit saně pro chobot pro veškerá děla. Baterie byla nyní schopna zaujmouti palební postavení na zasněžených výšinách, kam by se s kompletním dělem nebyla nikdy dostala.

V naší armádě rozložitelných lehkých děl nemáme a považují proto za nutné vyzkoušet vhodnou improvisaci, aby v případě nutnosti byla všem dělostřelcům známa.

štábní kapitán Vsevolod Milodanovič:

První boj II./32. děl. oddílu ruské armády za světové války.

6. srpnem počínaje byl XI. ruský armádní sbor se svými dvěma mírovými divisemi, 11. a 32., v krytu hranic jz. od Rovna na Volyni všeobecně podle řeky Stubele. 18. srpna dostal sbor 78. záložní divisi, vyloženou v Dubně, a zahájil postup v rámci všeobecné ofensivy směrem na Lwów. Sbor postupoval v třech proudech, s divisemi vedle sebe, záložní divise uprostřed. Vlevo postupoval IX. armádní sbor.

32. pěší divise — jižní proud XI. sboru — překročila 23. srpna bývalé státní hranice u obce Drancza Russkaja (14 km jv. od Brodů) a nocovala v prostoru Boratyn. 24. srpna dosáhla prostoru městyse Sassów (8 km s. od města Zloczowa) a 25. srpna odpočívala v tomto prostoru.

Divise vnikla tedy dosti hluboko do nepřátelského území, avšak nesetkala se s žádným odporem. Pochod se děl jako v míru; nepřítel neprozradil sebe ničím.

Je možné, že vyšší velitelství, velitelstvím divise počínaje, měla nějaké zprávy o nepříteli (vlastní letectvo bylo denně v činnosti). Měla-li — nechala je pro sebe, a proto II./32. děl. oddíl (3 baterie po 8 dělech), ubytovaný 25. srpna v obci Pobocz, nevěděl o nepříteli vůbec nic.

Kolem poledne útvar, ubytovaný v Sassowě, uspořádal židovský pogrom. Pogrom byl likvidován nagajkami kolonni eskadrony, vyslané velitelstvím divise, jakmile dostala zprávy o tom.

Kolem 21. hodiny stihla se v postavení předních stráží prudká střelba a trvala asi 5 minut. Sotva lze předpokládati, že podnětem ke střelbě byla nějaká akce nepřítelů!

Celkem 25. srpen, podobně jako dny předcházející, nepřinesl žádných zpráv o nepříteli.

26. srpna divise pokračovala v postupu na západ. Úkol byl definován takto: „Divise má postoupiti za účelem přiblížení se k nepříteli, ubytovati se a zajistiti se polními strážemi.“ Boj předvidán nebyl.

Pochodová sestava divise: předvoj: p. pl. 125 „Kurský“ s II./32 děl. oddílem (bez 5. baterie); velitel předvoje: velitel pěší brigády. Valný voj: ostatní pluky za sebou ve vzdálenosti několika kilometrů, v čele p. pl. 126 „Rylský“ s 5./32. baterií. Tento pluk měl dosáhnouti obce Skwarzawy a tam se ubytovati.

Směr pochodu: Usznia—Bialý Kamien—Belzec—Skwarzawa.

Předvoj byl rozčleněn podle zásad, jež platí i nyní, stejně i předvojové dělostřelectvo: s předvojovou hlídkou jela děl. pátrací hlídka; velitel oddílu pochodoval s velitelem předvoje v čele předvojového houfu, baterie byly zařaděny za čelním praporem houfu, sloučený bojový trén oddílu byl na zádí proudu.

Kolem poledne předvoj vyrazil z Belzce. V prostoru Skwarzawy ozvalo se několik ran; patrně hlídky, které se spouštěly do údolí, v němž leží Skwarzawa, narážily na nepřítel. Předvojový proud se zastavil na silnici mezi Belzcem a Skwarzawou. Velitel předvoje s velitelem oddílu byl u kostela (viz plán).

Protože Skwarzawa zakrývala obzor, rozhodl se velitel oddílu vystoupiti na kostelní věž. Zatím se střelba vpředu zesilovala. K podpoře zajišťovacích prvků povolal velitel předvoje právě ten prapor, za kterým byly zařaděny baterie. Velitel 6. baterie — čelní — měl dojem, že se v pochodu pokračuje a velel: „Nasednout!“ a jel za praporem. Je přirozené, že za 6. baterií popojela 4. baterie a za ní celý zbytek proudu s trény.

Velitel oddílu, jehož pozornost byla upoutána svahy západně od Skwarzawy, neviděl, co se děje za jeho zády. Upozornila ho na situaci teprve řada šrapnelů ra-

kouského dělostřelectva. Velitel oddilu uviděl čelo svých baterií jen několik desítek metrů vzdálené od kostela. Běžel dolů, aby něco podnikl... Bylo však pozdě! Když seběhl, mohl být jen mlčenlivým svědkem ničení svých baterií. Děj se odehrál během 2—3 minut. Jednou z prvních ran byl těžce zraněn velitel 6. baterie, první důstojník, který jel vedle, byl zabit, družina a telefonisté ztratili okamžitě 50% personálu a koní. Nastal nepopsatelný zmatek: jízdní se snažili obrátit děla, ve spěchu se na úzké silnici děla převracela, oje se lámaly, několik mužů obsluhy bylo přejeto děly (jeden z nich se na místě zastřelil). Jízdní se snažili vypřáhnouti koně. V některých případech se to podařilo a kompletní šestispřežení se zachránilo, v jiných byly zachráněny jen jednotlivé páry nebo jen jednotliví koně, poněvadž mnoho koní bylo zabito a zraněno. Všechno, co mohlo se ještě pohybovat, uteklo zpět do Belzce. Ve chvíli zůstalo na silnici 13 děl, asi stejný počet muničních vozů a mrtví; v čele ležel náznak první důstojník 6. baterie. Jen třem zadním dělům 4. baterie a tomu, co bylo za nimi, podařilo se uprchnouti na severovýchodní okraj Belzce.

Pěší pluk 125. měl rovněž velké ztráty, zvláště plukovní velitelství (byl zabit zástupce vel. pluku, pobočník a j.), mohl se však jakž takž rozvinouti jihozápadně od silnice Skwarzawa—Ostrowczyk Polny. Skwarzawa, zapálená nepřátelským dělostřelectvem, hořela jako pochodň v celé své délce.

V téže době byla situace valného voje tato: kolem 11. hod. překročil p. pl. 126 řeku Bug v obci Buzek, j. od kostela. Ve směru Pietrycze—Sobolówka na nebi nad lesíky bylo viděti skupiny velmi vysokých červenobílých, tedy rakouských, rozprasků. Tyto rozprasky byly první zprávou o nepříteli pro čelo valného voje. Vzdálenost byla však tak značná, že zvuky nebylo slyšeti.

Kolem poledne zastaven p. pl. 126 k delšímu odpočinku na silnici asi 1 km severovýchodně od Belzce. Vbrzku projel do Belzce autem velitel XI. sboru s náčelníkem štábu, potom koňmo velitel 32. pěší divise se štábem.

Sotva byla vydána strava, ozvala se za Belzcem hubnová palba dělostřelectva. Belzec tlumil zvuky, nedalo se posouditi, kdo střílil. Myslílo se všeobecně, že střílil předvojové baterie. Za chvíli přijel ordonanční poddůstojník pro velitele 2. půlbaterie (který byl určen již dříve společným velitelem oddílových pátracích hlídek), potom druhý pro velitele baterie.

5. baterie rychle ukončila oběd a nastoupila na silnici. Ještě okamžik a z Belzce se vyřítily trény předvoje, zbytky baterií a ranění lidé a koně. Při pohledu na klidně obědvající pluk a stojící baterii, tento proud zvolna zmirňoval rychlost a zastavoval se. Lidé byli však tak polekáni, že nebylo možno zjistiti, co se vlastně přihodilo. Říkali jen, že všechno, co bylo vpředu, je zničeno, jen oni se zachránili.

Pohled na tento proud, který se neočekávaně objevil, začínal působiti velmi neblaze na mužstvo 5. baterie; bledé obličejové mužstva byly toho důkazem. Proto přišel velmi vhod rozkaz velitele baterie k zaujetí hotovostního postavení v Belzci.

Vpravo od silnice, u vjezdu do Belzce, stála tři děla 4. baterie, odkolesněná, opřená hlavními o plot. Bylo zřejmo, že to není palebné postavení. U děl stál první důstojník, který, ukázav na svá děla, zvolal tragicky: „Hle, všechno, co zbylo ze čtvrté baterie! Ze šesté nezbylo ani tolik!“

Na dotaz, jak se to mohlo přihoditi, podal první důstojník prvou souvislou zprávu. Z této si mohla 5. baterie udělati závěr, že ji podle vši pravděpodobnosti stejný osud nehrozí. Situace byla ihned vysvětlena mužstvu. Vysvětlení účinkovalo však slabě, na mužstvo působil mnohem více bezprostřední dojem pohledu na prchající proud nežli teoretická odůvodnění, proč se neštěstí událo a proč se nemůže smutná příhoda opakovati.

V Belzci se 5. baterie zastavila. Za nějakou dobu byl povolán k veliteli baterie první důstojník.

Misto, zvolené pro hotovostní postavení, se naprosto nehodilo: výjezd byl volný jen dopředu, silnice byla velmi úzká, ploty po obou stranách. Kdyby byl býval rakouský velitel baterie pustil pár šrapnelů do Belzce (viděl přece, že všechno utíkalo sem!), byl by býval stihl 5. baterii navlas týž osud jako baterii 4. a 6. Avšak nic podobného se nepříhodilo.

Zatím co baterie čekala, telegrafní rota stavěla linku k M. H. Belzec, kde bylo SV. divise; ženisté dělali průchod v plotu vlevo od silnice; po silnici kulhali jednotlivě ranění.

Asi ve 14 hodin se vrátil první důstojník. Velel: „Pozor! Čapky dolů! Poznamenejte se křížem! Hospodine, žehnej nám! Krokem v chod!“ Baterie vjela udělaným průchodem do palebného postavení čís. 1. Kolesny odjely na okraj vesnice vpravo. Zdálo se, že 5. baterie unikla každému překvapení na pochodu a může zahájit palbu k podpoře pěchoty. Byl již opravdu svrchovaný čas!

Avšak..., ač průzkum trval 2 hodiny, ač pomáhal veliteli baterie první důstojník a vpředu byly již dříve dvě pátrací hlídky a velitel oddílu se štábem, nikdo nezjistil, kde je nepřítel a nebyla nalezena pozorovatelná. Výsledek průzkumu byl tedy nula! Zdá se to přímo nemožným, avšak velmi mnoho okolností překáželo správnému chodu průzkumu.*) Tyto okolnosti byly:

1. Nikdo z důstojníků II. oddílu neměl válečných zkušeností.
2. Výsledek překvapení: všechno, co bylo před 5. baterií, bylo tak deprimováno obrazem zkázy dvou baterií, že nebylo téměř schopno jakékoli práce. Proto ani velitelství oddílu, ani pátrací hlídky nezjistily nic.
3. Velitel baterie po výjezdu z Belzce narazil na mrtvé baterie a uhnul se doleva. Návrší, které se táhne mezi Belzcem a Skwarzawou, má tak malou relativní výšku, že domy a stromy Skwarzawy překážejí rozhledu; kromě toho Skwarzawa hořela a utvořila skutečně neproniknutelnou clonu, dlouhou asi 3½ km.
4. Bylo velké horko. 47letý velitel baterie, co do fyzických schopností byl snad ještě o 20 let starší (říkali mu „nás František Josef“), měl na sobě veškerou výzbroj, která v míru je pokládána za nezbytnou pro válku, a prováděl průzkum pěšky zanechav koně v úkrytu. Proto průzkum trval tak dlouho a neměl jiných výsledků, než nalezení palebného postavení. Proto též velitel baterie nebyl s to podívat se do prostoru severně od silnice.

Nyní, když baterie odkolesnila, stál její velitel na levém křídle, unaven, sotva živý a nevěděl, co má dělati dále.

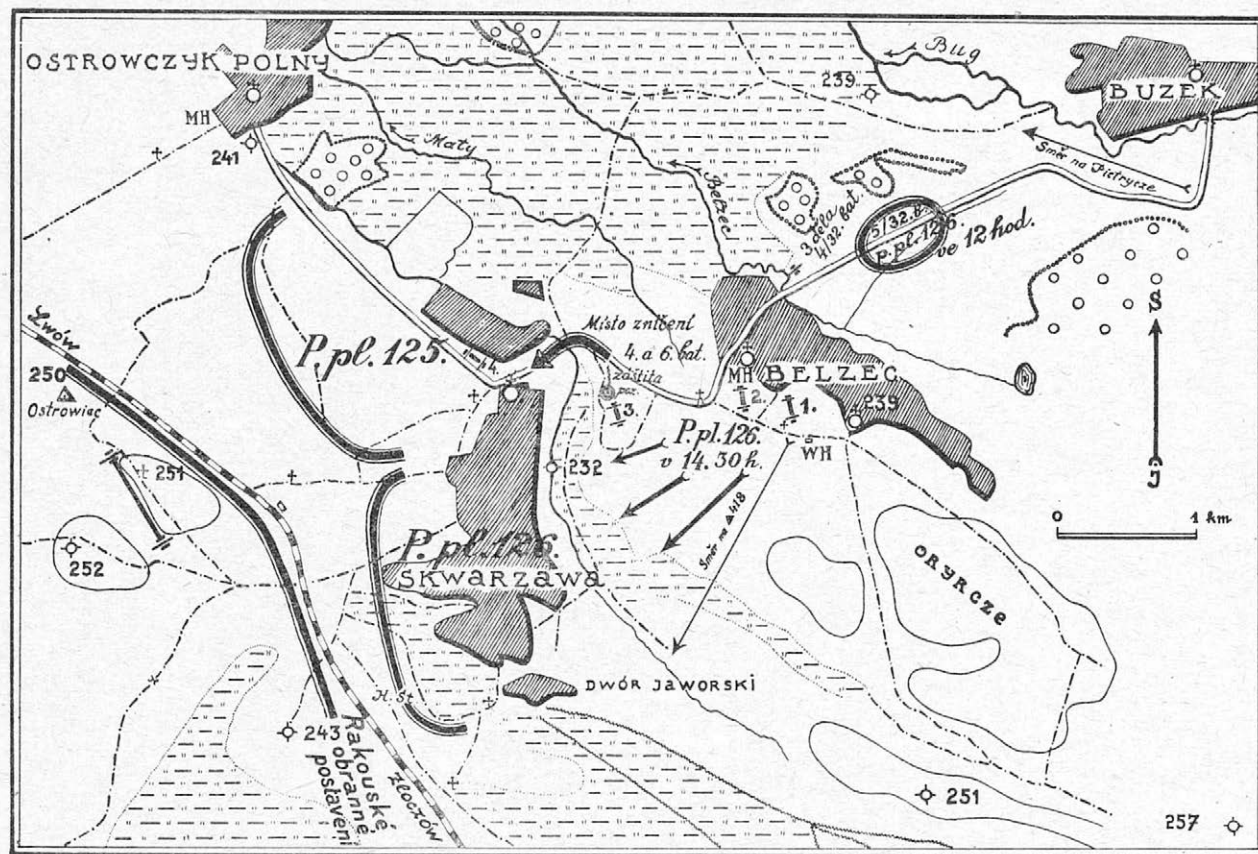
Hřbet, táhnoucí se jižně od silnice Lwów—Zloczów (trig. 418, 409 atd.), poutal pozornost na sebe. Zdálo se, že se výborně hodí pro nepřátelské obranné postavení, proto baterie po odkolesnění měla směr více na jih než na západ.

*) Jak špatně fungovalo vedení i orgány, vysvitá na př. z dopisu býv. velitele oddílových pátracích hlídek, kterého jsem požádal o vylíčení jeho činnosti. Tento dopis (z r. 1931) uvádím ve výtahu:

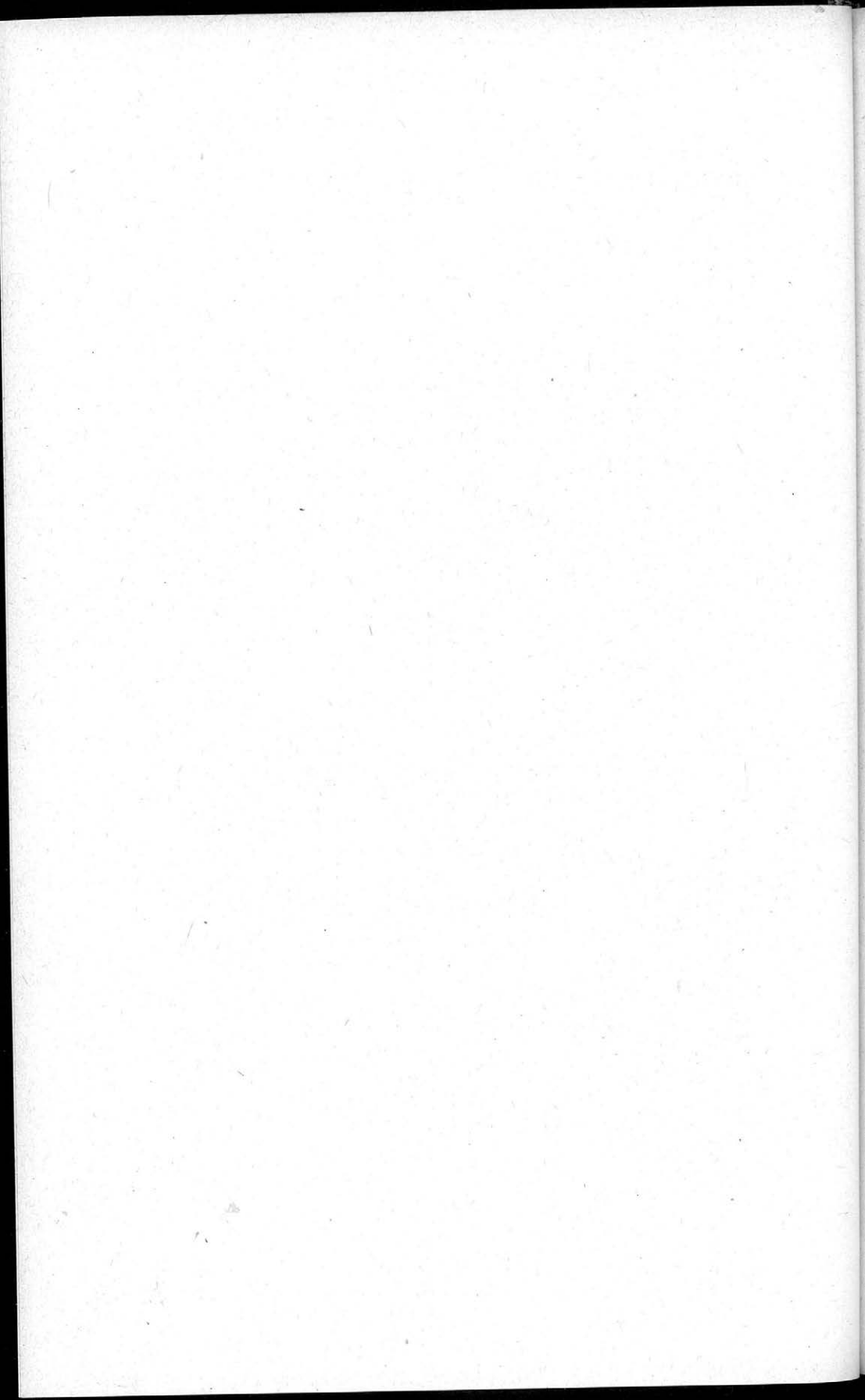
„Od „táty M.“ (velitel oddílu) přicválal pro mne patrač. Hlásil jsem se. M. stál s velitelem p. pluku 126. Velitel pluku nařídil, abych „jel směrem na rány a zjistil situaci“. Vzal jsem tři patrače a popojel polním cvałem. Projel jsem kolem prvních chat Skwarzawy, kde stály již rozstrílené baterie, viděl jsem rozprasky, utíkající koně, sanitní vůz s našim lékařem na stupátku, jenž něco křičel. Od jdoucích raněných jsem se dověděl, že předvoj byl překvapen střelbou se strany železniční trati a nic víc. V tom přijel S. (velitel 5. baterie) s družinou a nabídl mi, abych jel s ním.“

Tedy: 1. rozkaz k průzkumu byl dán důstojníku patrací velitelem pěšího pluku, nikoli velitelem oddílu; 2. rozkaz byl dán ve velmi povšechné formě, která dovolila, aby se důstojník patrač spokojil s vypravováním raněných a připojil se k baterii, aniž zjistil něco užitečného, když ne pro oddíl, aspoň pro p. pl. 126.

Plán k článku: „První boj II./32. děl. oddílu ruské armády za světové války“.

K článku škpt. V. Milodanoviče: První boj II./32. děl. oddílu ruské armády za světové války.

Velitel divise, jemuž ovšem velice záleželo na nejrychlejším vstupu do boje jediné baterie, schopné k boji, přijel k ní a ptal se, proč nestřílí. Pak upozornil na špatný směr a ukázal mávnutím paže správný.

Baterie začala měnit frontu. Na zoraném poli velice těžký úkol pro osmidělovou baterii! Pomohla pěchota p. pl. 126, která se právě objevila na okraji Belzce a procházela v řetězích baterii směrem na jižní půlku Skwarzawy.

Velitel baterie se pokusil ještě jednou najít pozorovatelnu a zase se vrátil, aniž ji našel. Zatím baterie stavěla děla rovnoběžně, což se neobešlo bez třenic a rozčilení. Krátkozraký první důstojník se domníval, že vidí kostel na svahu trig. 418 (ve skutečnosti to byla žlutá stezka) a byl překvapen a rozzloben hlášením „nevidím!“. Jako nový odměrný bod zvolil východní kostel v Belzci, ač sám uznával, že se nehodí pro malou vzdálenost.

Dále nařídil první důstojník stavbu krytů. Následovala porada velitelů čet, který typ má být zvolen? Usneshli se na nejjednodušším: jen pro obsluhu po obou stranách děla.

Obsluha byla již napolo hotova s kryty, když přijel velitel 32. děl. brigády. Ptal se podobně jako velitel divise, proč baterie nestřílí. S vysvětlením spokojen nebyl. Poznamenal, že baterie stojí příliš daleko a nařídil přesun vpřed.

Baterie se přemístila do palebného postavení čis. 2.

Velitel brigády, jenž sledoval provedení přesunu, znovu se objevil v baterii. — „Střílejte!“ řekl veliteli baterie: „Kamkoliv, ale střílejte! Pěchota potřebuje aspoň morální podpory.“

Velitel baterie vypálil jednu řadu šrapnelů levou půlbaterií s délkou 100 (4 km). Pokračovati nemělo smyslu a bylo nebezpečné pro vlastní pěchotu, jejíž situace nebyla vůbec známa. Velitel brigády shledal i toto postavení příliš vzdáleným a nařídil další přesun vpřed.

Baterie jela v bojovém šiku, důstojníci s řasenými šavlemi zaměstnávali se vyřizováním. Kam jede baterie — neznal nikdo, ani velitel baterie. Potok východně od Skwarzawy zarazil pohyb. Velitel baterie velel: „Muniční vozy vpravo! Obrat vlevo!“ Nyní jela baterie po hřebenu podél fronty, chráněná jistou měrou kouřem hořící Skwarzawy před zrakem nepřítele. Ten nezpozoroval nic. Konečně povel: „Palba vpravo, stát!“ Baterie odkolesnila opět křivě, obsluha musila znovu přemísťovati děla. Hlavní věcí bylo dosažení: baterie se octla „u poslední čáry“ a nemohla za nic dále, za to ručila hořící Skwarzawa. Bylo 16 hodin.

Našla se i pozorovatelná: obrovský stoh slámy asi 100 kroků vpravo od baterie. Tento stoh byl tak vysoký, že velitel nemohl na něj vylézt a proto poslal nahoru svobodníka, poddůstojníka pro střelbu. Ten spatřil nepřátelskou pěchotu, umístěnou poase železniční trati, a zahájil palbu. Svobodník byl šikovný, o dvě leta později byl již rotmistrem, tentokrát však střelil ve svém životě po prvé a podle toho také střelba vypadala: stále změny strany a délky bez určitého rámce a systému.

K stohu přijel velitel armádního sboru s inspektorem dělostřelectva, velitel brigády a velitel oddílu. Bylo tedy představených dost, zejména dělostřeleckých, avšak žádný z nich si nevšímal toho, že řízení první střelby ve válce je svěřeno svobodníku. S druhé strany, v baterii u každé čety byl důstojník. Kterýkoli z nich by byl býval mohl konati službu pozorovatele s lepším úspěchem než svobodník, nikdo z nich však nebyl volán a nikdo též nenabídl své služby veliteli baterie. Tenkrát jednání představených nebylo ještě předmětem kritiky, sbíral se jen materiál pro pozdější kritiku. Kromě toho nešťastný začátek boje účinkoval tím způsobem, že každá iniciativa byla naprosto vyloučena.

Přítomnost tolika generálů se štáby na pozorovatelně, cválající spojky, baterie na kopci — všechno připomínalo obrázek z dob dávno zašlých.

Zatím co svobodník střelil, Skwarzawa zvolna uhasínala a prozrazovala baterii.

Asi v 16.30 hodin objevila se před baterií řada šesti bílo-červených rozprasků, krátká! Potom druhá, blíže, třetí — dlouhá, čtvrtá — přímo v baterii. Začala palba účinná. Baterie byla umlčena, lidé se tlačili k štítům, společnost na pozorovatelně k stohu, neboť střelba šla též na pozorovatelnu a na zástitu umístěnou vpravo od stohu.

Prvním raněným byl důstojník, velitel 3. čety. Nemohl býti obvázáán, poněvadž, jak se právě zjistilo, veškeré kapesní obvazy byly v pláštích, pláště však zůstaly na sedlech a kolesnách. Zbyl jen jeden obvaz na šavli prvního důstojníka. Avšak i ten byl hned ztracen, poněvadž první důstojník jej hodil tak nešikovně, že obvaz zůstal ležeti mezi děly; palba byla tak prudká, že by bylo bývalo šílenstvím pokusiti se jej zvednouti. Raněný musil se spokojiti kapesníkem. Za chvíli zdravotnická hlídka, jež byla umístěna za baterii, pod zástitou druhého velkého stohu, zpozorovala raněného. Dva muži s nosítky vykročili ihned k baterii pevným krokem, jako by si nevšimli šrapnelů, praskajících kolem, přistoupili k důstojníku, postavili nosítka, postavili se sami do pozoru a přední hlásil: „Vaše blahorodi! Račte si lehnouti!“ Tento hrdinský čin byl vlastně zbytečný, poněvadž důstojník byl raněn do lokte a nosítek nepotřeboval, a též proto, že přijetí nabídky znamenalo v tak prudké palbě sebevraždu. — „Kryjte se!“ odpověděl důstojník a zpozoroval v očích obou hrdinů zákmít strachu. Tu oba muži ihned skočili k štítu.

Střelba trvala asi půl hodiny. Nepřítel spotřeboval asi 300 šrapnelů. Celkové ztráty byly tyto: lehce raněn onen důstojník, jednomu mířící byla roztržena pěst, jeden vojin dostal lehký úder do nosu odrazivším se od země tělem střely, jiný vojin byl skrácen na noze. Zástita (rota p. pl. 126) rovněž měla 2—3 raněné.

Účinek střelby se tedy rovnal téměř nule, nálada mužstva však byla velice stisněná, obzvláště po zranění mířící, který zavyl divoce a hnál se úprkem k sanitní hlídce za stoh. Začínaly se rozhovory: „Dnes zemřeme všichni...“ a p. Důstojníci konejšili. Nějaké případy nekázně se nevyskytly.

V té době, kdy se 5. baterie tlačila k štítům děl a hlomozen, defiloval I./32. děl. oddíl klusem od W. H. jižně od Belzce směrem na jih. Do boje tento oddíl již nezasáhl.

Asi po 20 minutách postřelování první důstojník nařídil své četě, aby vzala dalekohledy a přeběhla za stoh vzadu. Ostatní velitelé čet nařídili postupně totéž. Tak se celá baterie shromáždila za stohem.

Asi v 17 hodin střelba nepřátelského dělostřelectva počala slábnouti, pak vůbec přestala. Poddůstojník pro střelbu vylezl znovu na stoh a hlásil, že vidí baterii a že na ni střílí zprava naše baterie, pravděpodobně od 78. děl. brigády.

Tehdy velitel baterie velel: „K dělům!“ Mužstvo váhalo okamžik. Mířič 8. děla vykročil však tak rozhodně, že strhl za sebou váhající. Ihned byla zahájena střelba na baterii. Nyní se 5./32. baterie důkladně pomstila.

V této době navrátil se z průzkumu velitel 2. půlbaterie, vyšplhal se na stoh a ujal se řízení palby. Bohužel ne nadlouho, poněvadž velitel brigády, který neupustil i v tomto palebném postavení od názoru, že baterie stojí příliš daleko, poslal ho znovu vyhledávati vhodnější postavení. Poznamenávám, že velitel brigády byl jediný důstojník s válečnými zkušenostmi z japonské války, kde byl jako velitel baterie vyznamenán řádem sv. Jiří a zlatou šavlí.

Zatím co baterie střelila, dostala se pěchota na ztečnou vzdálenost k pěchotě rakouské. Rakouské baterie byly v otevřených palebných postaveních zcela blízko vlastní pěchoty a byly nyní ohroženy. Ze stohu byl pozorován příjezd kolesen. Palba byla zesílena. Pěchota se vrhla na zteč a v 18 hodin byla již v postaveních rakouských baterií. A tak se boj skončil přes nešťastný začátek úplným vítězstvím.

Rakouské dělostřelectvo zanechalo v postaveních 24 hlomozen a kolesen se zabítným spřežením, několik mrtvých důstojníků a desítky mužů, děla však podařilo se mu zachrániti.

5. baterie vystřelila na nepřátelskou baterii asi 350 ran. Celková spotřeba střeliva byla 396 ran (jen šrapnelů, poněvadž na začátku války granátům nedůvěřovali, pokud se nepřesvědčili o jejich bezpečnosti). Rámec byl 80—84 (asi 3300—3500 m).

Situace v 18 hodin nebyla ještě úplně jasná, a proto baterie byla přemístěna do palebného postavení č. 4, nalezeného velitelem 2. půlbaterie. Tam na základě právě nabytých zkušeností obsluha velmi rychle vykopala kryty.

4. a 6. baterie se shromažďovaly na poli sv. od Belzce a dávaly se do pořádku. Scházely jim hlavně koně (asi 50%) a postroje, které byly značně poškozeny ve spěchu při vypřahání. Proto příštího rána byli komandováni od obou baterií důstojníci s mužstvem do bývalých rakouských postavení s úkolem, využití zanechaných postrojů rakouských. Ty však byly neupotřebitelné, poněvadž byly rozsekány šavlemi rakouských dělostřelců před opuštěním posic, což svědčí o jejich velké duchapřítomnosti.

V noci byly 4. a 6. baterie nuceny několikrát měnití svá shromáždíště, poněvadž někdo na ně střílel z lesiků s. od Belzce a z Buzku. Mluvílo se o polských Sokolech, kteří prý byli ponecháni před frontou, s úkolem, rušiti tyl ruské armády, o židech a p. Je fakt, že při požáru Skwarzawy a Belzce bylo slyšeti v některých domech výbuchy, které mohly mít místo podle všeobecného názoru jen proto, že v domech byla skladiště střeliva.

5. baterie po ukončení všech prací chystala se ke spánku. — „Postavíme stráž?“ ptal se první důstojník 5. baterie velitele. — „Co vás napadá?“ odpověděl „nás Fran-tíšek Josef“: „Teď je přece válka! Ať se každý pěkně vyspí!“

Kolem hořely vesnice, rány z pušek se ozývaly se všech stran, sem tam bylo slyšeti výbuchy, na levém křídle baterie u kostela, kde bylo zřízeno plukovní obva-zíště, stenalí ranění, ale 5. baterie si nevšímalá ničeho a tvrdě spala na poroseném poli.

Boj 26. srpna 1914 měl velký vliv na další poměry u děl. oddílu II. 32. V míru byl velitel oddílu považován důstojnickým sborem za pravého velitele pro válku. V období před bojem mluvílo se často v důstojnické společnosti o podmínkách, za jakých má být proveden vstup do prvního boje: klid, důkladný průzkum, co nejlepší pozorovatelnost a palebná postavení, žádný spěch, raději se o něco opozditi, než se státi obětí nějakého nerozvážného kroku, nepřenechatí náhodě nic atd. A věřilo se, že velitel oddílu zajistí všechno, co je v lidské moci.

Skutečnost ukázala něco opačného. Velitel oddílu ve zkoušce neobstál, oddílu v boji vlastně nevelel a... ztratil jednou provždy důvěru podřízených. A co ještě: ztratil sám víru v své vůdcovské schopnosti a nemohl se již vzchopiti ani později. Snažil se sice naléztí nějaké ospravedlnění pro své jednání pod Skwarzawou, a když se mu náhodou podařilo najítí posluchače, obrátil vždy rozhovor na tento boj. Dokazoval, že není vinen, že pohromu zavinil velitel 6. baterie svým lehkomyšlným pokračováním v pochodu za pěchotou, atd. Bylo však viděti, že stařík sotva věří sám ve své důkazy. Podobné rozhovory působily vždy trapným dojmem a nevedly k ničemu: důstojnický sbor bojkotoval svého velitele. Velitel oddílu, vychovaný v tradici dělostřelecké rodiny, nesl těžce svůj kříž až do konce svého velení oddílu a omezil svou činnost na styk s představenými a s pěchotou.

Činnost 5. baterie v prvním boji nebyla zajisté skvělá. Přes to však baterie udělala hodně. Důstojníci pěchoty vypravovali později, jak se zvedla nálada, když se ozvaly první rány vlastního dělostřelectva, lidé se znamenali křížem: „Chvála bohu! Konečně!“ Účinek neočekávaného přepadu zmizel úplně a ihned byl zahájen postup

kupředu. Dále strhla baterie na sebe palbu nepřátelského dělostřelectva, čímž byla ušetřena vlastní pěchota. Konečně přispěla v značné míře k ztrátám nepřátelských baterií. Není tedy divu, že velitel 5. baterie byl uznán hrdinou dne a byl odměněn hodností plukovníka.

Pro mladší důstojníky měl tento boj (a následující) ten hlavní význam, že se stala zjevnou nutnost větší iniciativy. Pocit nebezpečí, před bojem neznámý, volal po tom, aby i oni přispěli něčím ve prospěch celku, aby nepovažovali sebe za přiřité k místům podle Cvičebního řádu, aby se podle mírového zvyku nedívali na práci svých velitelů nečinně, nýbrž aby do této práce zasáhli a velitelům pomohli. Je přirozené, že se hned na všechno nepřišlo; byla doba nejistoty a bezohledné kritiky, avšak již koncem října ustálil se nový pořádek. A tak na dlouhé válečné cestě skwarzawská příhoda nebyla nikdy opakována, ač v dobách ofensiv zprávy o nepříteli byly vždy omezeny na větu: „Nepřítel ustoupil na západ.“

Na mužstvo 5. baterie měl tento první křest blahodárný vliv. Mužstvo srovnalo prudkost nepřátelské palby s dosaženým výsledkem — zmrzačením tří prstů svobodníka Želtova — a přestalo se báti. Tuto náladu nejlépe vyjádřil jeden poddůstojník: „Byli jsme tak postrašení pod Skwarzawou, že se nyní nebojíme nic!“

Straně rakouské lze vytknouti úplnou pasivitu, hlavně nevyužití počátečního úspěchu. Je však možné, že na to měly vliv události severně od Skwarzawy: 78. a 11. pěší divise zahájily boj zcela jinak než jejich sestra 32. divise!

Dále lze zaznamenati velmi pěknou střelbu, avšak nevhodná palebná postavení, opožděný odjezd a nevyužití granátů, což zachránilo 5. baterii.

Z cizích revuí.

ARTILERIJSKI GLASNIK, čís. 16./1931.

Dělostřelecké zastírání — V. Burman.

V tomto velmi obsáhlém článku, doloženém četnými obrázky a snímky, pojednává autor o zastírání u dělostřelectva, používaje pramenů francouzských, anglických, německých, italských a amerických. Článek je psán velmi jasně a srozumitelně i pro laika a mohl by býti pro svou obšírnost samostatným svazkem. V první části se mluví o významu slova „zastírání“ („camouflage“), o politickém (diplomatickém), strategickém a taktickém zastírání.

Podle prostředků a povahy předmětu, který má býti maskován, rozděluje zastírání na čtyři druhy:

1. Předmět se učiní slaběji viditelným. Jako příklad uvádí letoun normálních rozměrů, který je za běžných podmínek vidět ještě ve výši 6000 m, ve větších výškách jej vidět není. Vhodnou volbou neutrálních barev (na základě četných pokusů, provedených v USA.) stal se letoun neviditelným již ve výši 4500 m, podle některých již v 1500 m.

2. Předmět je zastřen tak, že zcela změní vzhled — nelze jej rozeznati. Příklad z války: Anglická 30cm houfnice na kolejích byla v pal. postavení na vedlejší (slepé) trati po několik měsíců nerušeně, jsouc maskována (bedněnou boudou) jako skladiště.

3. Předmět je skryt před nepřátelským pozorováním tím, že jeho maska splývá s okolím.

4. Do této kategorie zařaduje autor klamné stavby.

Podle povahy boj. akcí dělí autor zastírání na dva druhy: během pohybu (pochod, přibližování, útok atd.) a během stabilisace (zákopová válka); a podle druhů zbraní na pěchotní, dělostřelecké, letecké atd.